

SÜLEYMANİYE KÜTÜPHANESİ HACI MAHMUD EFENDİ BÖLÜMÜ YAZMALARINDAN BİR MECMÛ'A-İ EŞ'ÂR NÜSHASI İNCELEMESİ*

SULEYMANIYE LIBRARY, AN EXAMINATION OF A MECMU'A-İ EŞ'ÂR
COPY FROM HACI MAHMUD EFENDİ DEPARTMENT

Mahmut BAŞARAN**

ÖZ

Sözlük anlamıyla toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzim edilmiş şeylerin hepsi, seçilmiş yazılardan meydana getirilen yazma kitap anlamına gelen mecmualar üzerinde yapılan çalışmaların faydalarından biri de klasik Türk edebiyatının kuytu köşelerinde kalan şiir ve şairleri gün yüzüne çıkarıp araştırmacıların dikkatine sunmaktır. Bu mecmuaları tertip eden kişinin halkın sosyal – siyasal durumundan, ekonomik refahından, inandığı dinden uzak durması düşünülemez. Nasıl ki bir şair etkilendiği herhangi bir şey için bir şiir yazıyorsa mürettep de kendi duygularının tercümanı olan şiirden etkilenip mecmuasında ona yer vermek isteyecektir. Bu da dönemin edebiyat açısından zevk ve anlayışını, dil ve özelliklerini gözler önüne sermektedir. Bu bağlamda

* Bu makale 08.04.2022 tarihinde dergimize gönderilmiş; 09.04.2022 tarihinde hakemlere gönderilme işlemi gerçekleştirilmiş; 26.04.2022 tarihinde hakem raporlarının değerlendirilmesi sonucu yayın listesine dâhil edilmiştir.

Bu çalışma, *Mecmû'a-i Eş'âr, Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Yazmaları, Numara 5211 (İnceleme - Karşılaştırmalı Metin)*, Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı (*Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi; Dan.: Dr. Öğr. Üyesi Zafer Topak*), Karabük 2021 çalışmasından hareketle yeniden hazırlanmıştır.

Makaleye atf şekli; Mahmut Başaran, Süleymaniye Kütüphanesi Mahmud Efendi Bölümü Yazmalarından Bir Mecmû'a-i Eş'âr Nüshası İncelemesi, *Avrasya Beşeri Bilim Araştırmaları Dergisi*, Cilt/Sayı: 2-1 (2022), Karabük 2022, s. 138-167.

ISSN 2791-9900/e-ISSN 2822-2253, DOI:

** Karabük Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, mahmutbasaran78@gmail.com, Orcid ID: 0000-0003-2739-6255

düşünüldüğünde mecmualar edebiyat tarihimizin her yönüyle incelenmesinde önemli katkılar sağlayacak kaynaklardır.

Bu çalışmanın amacı da Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Yazmaları, Numara 5211'de kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr adlı şiir mecmuasını tanıtmaktır. Mürettibi belli olmayan bu şiir mecmuası 49 varaktan oluşmakta ve içerisinde 13 farklı nazım şekli, 5 farklı nazım türü bulunmaktadır. Çalışmada mecmuanın dış özellikleri, muhteva, dil ve yazım özellikleri; mecmuada yer alan şairler, şairlerin kullandıkları nazım şekilleri/türleri ve sayısı; mecmuada bulunan şiirlerde kullanılan vezinler ve sayısı incelenerek mecmuanın tanıtımı yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Edebiyatı, Şiir Mecmuası, Mecmu'a-i Eş'âr, nazım şekilleri.

ABSTRACT

One of the benefits of the studies carried out on magazines, which literally means all the things that have been collected, collected, arranged and arranged, and the manuscripts made up of selected writings, is to bring the poems and poets left in the secluded corners of classical Turkish literature to the attention of researchers. It is unthinkable for the person who organizes these magazines to stay away from the social-political situation of the people, their economic welfare, and the religion they believe in. Just as a poet writes a poem for something he is influenced by, the crew will be influenced by the poem, which is the translator of his own feelings, and will want to include it in his magazine. This reveals the taste and understanding, language and characteristics of the period in terms of literature. When considered in this context, journals are sources that will make important contributions to the examination of our literary history in all aspects. The aim of this study is to introduce the poetry journal named Mecmû'a-i Eş'âr registered in Süleymaniye Library, Hacı Mahmud Efendi Manuscripts, Number 5211. This poetry magazine, whose author is unknown, consists of 49 leaves and includes 13 different verse forms and 5 different verse types. In the study, the external features, content, language and writing features of the journal; the poets in the journal, the verse forms/types used by the poets and their number; The meter and the number of meters used in the poems in the magazine were examined and the magazine was introduced.

Key Words: Classical Turkish Literature, Poetry Magazine, Mecmu'a-i Eş'âr, verse forms

GİRİŞ

Mecmua kelimesi Arapça “cem” kökünden türemiş olup sözlükte toplama, yığma gibi anlamlara gelen toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzim edilmiş şeylerin hepsi olarak tanımlanmaktadır.¹ Edebi terim olarak da seçilmiş yazılardan meydana getirilen yazma kitaplara mecmua denilmektedir.

Mecmualar, divanı bulunmayan ve tezkirelerde de isimleri yer almayan şairlerin şiirlerinin gün yüzüne çıkarılması, divanı bulunan şairlerin ise yeni şiirlerinin ortaya çıkarılması ve üzerinde çalışılmış şiirlerindeki eksikliklerinin giderilmesi vb. şiir mecmuaları ile ilgili birçok konuya açıklık getirip katkı sağlaması, geçmişte yaşamış olan bazı şairlerin ve o şairlerin ait olduğu toplumun ışığını günümüze yansıtması bakımından araştırmacıların dikkatlerini cezbetmektedir.

Mecmualar, kelimenin geniş anlamıyla edebî terminolojide birçok bakımdan benzerlikler gösterdikleri cönk gibi, âyetler, hadisler, fetvalar, dualar, hutbeler, şiirler, ilâhiler, şarkılar, mektuplar, latifeler, lugaz ve mu‘ammâlarla ilaç tariflerinin ve faydalı bilgilerin (fevâid), notların, tarihî belge ve kayıtların (tevârih) derlendiği eserler olarak tanımlanmaktadır.²

Mecmualar hakkında Agâh Sırrı Levend mecmuaları beş başlık altında toplamıştır.³ Günay Kut’un tasnifi⁴ de Agâh Sırrı Levend ile aynı doğrultudadır. Bu tasnifler bütün mecmualar için geçerliken Mehmet Gürbüz’ün yaptığı çalışma⁵ sadece şiir mecmualarının tasnifine yöneliktir. Mehmet Fatih Köksal ise tasnifinde⁶ mecmuaların edebiyat tarihine yeni isimler kazandırmasına değinerek mecmuaların önemini ve edebiyat tarihine yapacağı katkıları maddeler halinde sıralamıştır.

BÖLÜM 1: MECMÜ‘A-İ EŞ‘ÂR’IN TANITIMI VE İNCELENMESİ

¹ Ferit Develioğlu, *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yay., Ankara 2013, s. 148.

² Mustafa Uzun, “Mecmua”, *İslam Ansiklopedisi*, TDV, Ankara 2003, C 28, s. 265-268.

³ Agâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi*, C 1, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1988, s.166-167.

⁴ Günay Kut, “Mecmua”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (Devirler, İsimler, Eserler, Terimler)*, Dergâh Yay., İstanbul 1986, C 6, s. 170

⁵ Mehmet Gürbüz, *Şiir Mecmuaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi, Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII., Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, haz. Hatice Aynur, Müjgân Çakır, Hanife Koncu, Selim S. Kuru, Ali Emre Özyıldırım, Turkuaz Yay., İstanbul 2012, s. 97-113.

⁶ Mehmet Fatih Köksal, *Şiir Mecmualarının Önemi ve “Mecmuaların Sistemik Tasnifi Projesi” (MESTAP), Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII., Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, haz. Hatice Aynur, Müjgân Çakır, Hanife Koncu, Selim S. Kuru, Ali Emre Özyıldırım, Turkuaz Yay., İstanbul 2012, s. 409-431.

1.1. Mecmuanın Dış Özellikleri

Araştırmamızın konusu olan şiir mecmuası, Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Yazmaları, Numara 5211’de Mecmû‘a-i Eş‘âr adı ile kayıtlıdır. 220x150 mm. Ölçülerine sahip olan mecmua toplam 49 varaktır.

Dış bez cilt, sırt kısmı meşin kaplama olan mecmuanın 1a sayfasının sol üst köşesinde Süleymaniye Kütüphanesine ait künye, sayfanın ortasında ise Hacı Mahmud Efendi Vakıf Kütüphanesi mührü, hemen altında ise Türkiye Cumhuriyeti mührü bulunmaktadır.

Her varağına bir sayfa numarası verilen mecmuanın numaraları varakların a sayfalarının sol üst köşelerinde bulunmaktadır. 22, 23, 24, 25 numaralı varaklarda sayfa numarası bulunmayan mecmuada 41. varakta 41 ve 40 olmak üzere iki farklı sayfa numarası yazılmış, 1-21 ve 26-48 numaralı varaklar Arap rakamlarıyla, 49. varak ise Latin rakamıyla numaralandırılmıştır.

Mecmuada yalnızca siyah mürekkep kullanılmış, sayfaların okunmasına engel olacak bir yıpranma ya da yırtılma oluşmamıştır. 7a, 10a vb. bazı sayfalarda mürettip bazı kelimeleri yanlış yazmış ancak yanlış yazdığı kelimelerin doğru yazımını ilgili dizinin sonuna derkenar olarak eklemiştir. Mecmuada iki çeşit derkenar bulunmaktadır: Yanlış yazılan kelimelerin doğru yazılmasıyla oluşturulanlar ve beyit olarak yazılan derkenarlar. 13a’da bulunan Münif başlıklı derkenarın son kelimesi sayfaya sığmadığından okunamamaktadır.

MÜNİF

1. Lâf urub söyler imiş halka küçük

Fülk-i inşâda re’îsim hele ben Nüh⁷

Arap alfabesiyle ve rika yazı stiliyle kaleme alınan mecmuanın dili Türkçe’dir. Mecmua genel olarak harekesiz olmakla beraber 33b sayfasında bulunan mu‘ammânın cevapları *kürk, köruk, kürek, gevrek*⁸ kelimelerinde ve anlam karışıklığına sebep olabilecek bazı kelimelerde anlam karışıklığını gidermek için harekelendirme yapılmıştır.

Mecmuada tebessüm, himmet, hatt gibi bazı kelimelerin içinde ya da sonunda bulunan çift ünsüzlerde “şedde (ˆ)” kullanılmıştır. Kerde-i endûh, âgâh-ı dil vb. bazı tamlamalarda da “hemze (ء)” kullanılmıştır.

Şiirlerin sıralanmasında harf, şair, redif ve nazım şekli gibi belli bir sıra gözetilmemiş, aynı şaire ait şiirler arka arkaya yazılabildiği gibi farklı sayfalara da yazılmıştır. Mecmuada bir şiir bitmeden arasına başka bir şiir yazılmamıştır.

⁷ Mahmut Başaran, *Mecmû‘a-i Eş‘âr, Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Yazmaları, Numara 5211 (İnceleme - Karşılaştırmalı Metin)*, Karabük 2021, s. 173.

⁸ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 278.

Mecmuanın satır sayısı 7 ile 19 arasında değişiklik göstermekte, her sayfa 2 sütundan oluşmaktadır. 35b, 40b, 41a ve bazı sayfalarda şiirlerin bazı dizeleri iki sütuna bazı dizeleriye bir sütuna yazılmıştır. Mecmuanın sayfalarındaki beyit/şiir sayıları değişiklik göstermekte, sütunlar arasında cetveli hizalama veya tezhip bulunmamakta, 21b sayfasına ise şiir kaydedilmemiştir.

Mürettip mecmuada bulunan bazı şiirlerde şiirlerin altına rakam yazmıştır. Bu şiirlerden biri Seyyid Vehbî'ye ait olan bir çeşme tarihidir. Bu tarih:

TÂRİH-İ SEBİL-İ VÂLİDE SULTÂNÜ'S- SEYYİD VEHBÎ

1. Ey olan leb-teşne nehr şehd ü şibr ü cennetde

Vakf-ı enbâ-yı sebîl oldu bu şîr u sükker iç

2. Vâlide Sulţân-ı ' âlî-şân-ı himmet-meşrebün

Gel sebîlindene zelâl dil-keş-i cân-perver iç

3. Çeşme-i cevrenden halk oldıkca serâb ' aâ

Sen leb-i cûy-ı şafâda şerbet- i nîlüfer iç

4. Sü-be-sü gûyâ lisân-ı lülelerle çeşmeler

Cağlayub şerbet-fürüşân gibidirler ' anber i.

5. Rûz-ı İskender de olsa hâzer dirdi gösterüb

İşte mâ ' aynü'l-ğayâti buldum iy İskender iç

6. Tıfl-ı müdrîk lülesin virmezdi şîr u dâyece

Diseler işte şu iç isterse şîr-i mâder iç

7. Şâhibü'l- hayrun du ' âsın şu gibi ezberle de

İşte şu işte sebîl ister vuzû it ister iç

8. **Vehbîyâ** târîhin işrâb it ' itâş-ı ümmete

Gel sebîl-i Vâlide Sulţân'dan âb-ı kevşer iç

1145⁹

Ayrıca mürettip 4a sayfasında bulunan şiirin 3a dizesinde sevgilinin 7 güzellik unsurunu sayarken her güzellik unsurunun altına rakam yazmıştır:

ĦÂKİM

1. Mâye-i hayret bu şehruñ tâze kânıdur bañâ

Pîrlikde ' aşk sevdâ-yı civânîdür bañâ

2. Sen cefâ itdikce ben dâ'im niyâz itmek saña

⁹ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 165.

- Mezheb-i ‘uşşâkda himmet nişândır bañâ
3. Haţţ u ħal u zülf ü leb ruşsâr u ħüsnüm ebrûvân
Muşĥaf-ı ħüsnüñdeki seb‘ a’l-meġânîdür bañâ
4. Eylemem siĥr fisûnuña re‘ y-i çeşminden hirâs
Sînedek nakş-ı ħaţţıñ ħırz-ı yemânîdür bañâ
5. İstemem senden ümîd-i nîm-i çeşm-i iltifât
Mesned-i rif‘at silk-i kûyuñ mekânîdür bañâ
6. Gûş-vâr-ı sem‘ -ı cân olmakda vardur tesliyet
Va‘de-i rü‘yet-i cevâb len terânîdür bañâ
7. Gerçi şöhret-yâbdur benden muĥaddem **Hâkimâ**
Lebün Ĥassân-ı ‘Acem müstebidde şânîdür bañâ¹⁰

Mürettip aynı şiiri farklı sayfalarda da yazmıştır. Mecmuada Nâbî’ye ait olan bir şiir 20b sayfasında yazılıyken 31a sayfasında tekrar yazılmıştır:

NÂBÎ

1. Her zamân ħâţıra endîşe-i râĥat gelmez
‘Adet-i şehr budur mü’min ü kâfir bulunur¹¹

NÂBÎ

1. Her zamân ħâţıra endîşe-i râĥat gelmez
‘Adet-i şehr budur mü’min ü kâfir bulunur¹²

34a’da bulunan İbn-i Kemâl’e ait bir şiir 42b’de tekrar yazılmıştır:

İBN-İ KEMÂL

1. Pâdişâhım benüm aĥrânım olan bendeleriñ
Kimi begler begi oldu kimi el’ân begdür
2. Ķal‘â-i tende bizimde çalınur nevbetimüz
Çaĥırur burc-ı bedende gönül Allah yekdür¹³

İBN-İ KEMÂL

1. Pâdişâhım benüm aĥrânım olan bendeleriñ
Kimi begler begi oldu kimi el’ân begdür
2. Ķal‘â-i tende bizimde çalınur nevbetimüz

¹⁰ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 140.

¹¹ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 214.

¹² Mahmut Başaran, a.g.e., s. 262.

¹³ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 281.

Çağırur burc-ı bedende gönül Allah yekdür¹⁴

Bir başka örnek ise 35a'da bulunup şairini tespit edemediğimizden [LÂ-EDRÎ] olarak adlandırdığımız iki şiir 43a'da tekrar yazılmıştır:

[LÂ-EDRÎ]

1. Delinmiş yüregi nâyın begâyet yufkâdır bağı

Kim egri başsa derd ile ider feryâd-ı zân¹⁵

[LÂ-EDRÎ]

1. Derünüm boş görünür bağı delik bir nâyım

Mağrem-i sırr-ı ‘alî bende-i Mevlânâyım¹⁶

[LÂ-EDRÎ]

1. Derünüm boş görünür bağı delik bir nâyım

Mağrem-i sırr-ı ‘alî bende-i Mevlânâyım¹⁷

[LÂ-EDRÎ]

1. Delinmiş yüregi nâyın begâyet yufkâdır bağı

Kim egri başsa derd ile ider feryâd-ı zân¹⁸

Mecmuada bu şiirlerin tekrar yazıldığını belirten herhangi bir açıklama bulunmamaktadır.

Mecmuada sayfalar arası geçişte mürettip b sayfasından a sayfasına geçerken a sayfasının ilk kelimesini b sayfasının sol alt kısmına yazmaktadır. Örneğin 2a sayfası *didi* kelimesiyle başlamaktadır. Mürettip 1b sayfasının sol alt kısmına *didi* kelimesini ekleyerek bir sonraki sayfanın ilk kelimesini önceki sayfanın sonuna yazmıştır. İstisnasız bunu tüm sayfalarda yapmış ancak bunu a sayfalarından b sayfalarına geçerken yapmamıştır.

Mecmuada 8'i Farsça, 407'si Türkçe olmak üzere toplam 415 şiir yer almaktadır. 407 Türkçe şiirin 149'u başlıksız olarak kaydedilmiş, 136 şiire şairin mahlası, 34 şiire yazıldığı nazım şeklinin/türünün ismi, 36 şiire hem şairin mahlası hem nazım şeklinin/türünün adı, 34 şiire "Beyt", 1 şiire "Lâ-Edrî"¹⁹, 1

¹⁴ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 324.

¹⁵ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 288.

¹⁶ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 288-289.

¹⁷ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 325.

¹⁸ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 325.

¹⁹ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 245.

şiire “Der Hakk-ı Mezbûr”²⁰, 1 şiire “Teşekkür-nâme”²¹, 1 şiire “Ba‘de’l vefât-ı merhûm cübbesinde bulunmuşdur”²², 1 şiire “Bir ihtiyâr odabaşı lahz-ı sâl-i güzeste de sadra‘zama virdiği ‘arz-ı hâl-ı hoş- me‘âl suretidir”²³, 1 şiire “Diger Ebyât”²⁴, 1 şiire “Nâbî Efendi Der-hak Kalaylı”²⁵, 1 şiire “Sultân Muhammed Câmi‘inde Melek Muhammed Pâşâ’nın binâ eylediği çeşme târihidir”²⁶, 1 şiire “Muhammed Çavuş nâmında kâpût ricâsıçün İbrâhîm Pâşâ’ya virmişdür”²⁷, 1 şiire “Yahyâ Efendi bî-hakk Nef‘î”²⁸, 1 şiire “Cevâb-ı Nef‘î”²⁹, 1 şiire “Da‘vet”³⁰, 1 şiire “Hazret-i Mevlânâ hakkında”³¹, 1 şiire “Su‘âl-i Sultân Murâd”³², 1 şiire “Cevâb-ı Yahyâ”³³, 1 şiire “Sultân Bâyezîd biraderi Fransa’ya firâr eylediği kıt‘a”³⁴, 1 şiire “Cevâb”³⁵ başlığı yazılmıştır. Ayrıca mecmuada I.Mahmud’un tahta çıkışı ve tahttan inişi için 1 tarih düşülmüştür: “Târih-i culûs-ı Sultân Mahmûd Kutubu’l-arz 1143 / Târih-i velâdet-i Sultân Mahmûd Gül-ü gonca 1108”.³⁶

Mecmuanın 43b-44b sayfalarında 3 adet mensur metin bulunmaktadır. Bu metinlerin yazarları tespit edilememiştir. 1 metin “Ahhâba Muhabbet-nâme”³⁷ ismiyle, 1 metin “Bâkî-yi Hemvâre-yi Zevk Tayyîbâne ‘İzzet-i Dâ‘im Yâr”³⁸ ismiyle başlıklandırılmışken 1 metin başlıksız³⁹ kaydedilmiştir.

Mecmuada şiirler genellikle sağdan sola yazılmış ancak 9b, 13a, 13b, 17b, 18a, 20a, 25b ve 27b’de bulunan beyit olarak yazılan derkenarlar sayfaya dikey yazılmıştır. Ayrıca 33b’de bulunan mu‘ammânın cevabları da dikey yazılmıştır.

²⁰ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 138.

²¹ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 158-159.

²² Mahmut Başaran, a.g.e., s. 155.

²³ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 172-173.

²⁴ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 197.

²⁵ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 236-237.

²⁶ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 250.

²⁷ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 256.

²⁸ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 259.

²⁹ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 259.

³⁰ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 262.

³¹ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 263.

³² Mahmut Başaran, a.g.e., s. 266.

³³ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 266.

³⁴ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 272.

³⁵ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 272.

³⁶ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 316.

³⁷ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 327-328.

³⁸ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 328-329.

³⁹ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 329-330.

Mürettip şiir içinde geçen mahlasların üzerini dalgalı çizgiyle çizmiş, birbirini takip eden şiirler aynı şaire aitse bazen aralarına “Leh” yazmış, bazı şiirlerde de nakarat bölümünü tekrar yazmamış arada nakaratın olduğunu belirtmek için “Eyzân” ifadesini eklemiştir.

1.2. Mecmuanın Muhteva, Dil ve Yazım Özellikleri

Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Yazmaları, Numara 5211’de kayıtlı Mecmû’a-i Eş’âr’da kimliklerini tespit edebildiğimiz şairler 14. ve 19. yüzyıl arasında yaşamış olan şairlerdir. Kimlikleri tespit edilen şairlerden 1’i 14. yy, 3’ü 15. yy, 4’ü 16. yy, 9’i 17. yy, 18’i 18.yy ve 4’ü de 19. yüzyılda yaşayan şairlerdendir (bkz. Tablo 1).

Mürettip mecmuadaki şiirleri tasnif ederken herhangi bir harf, numara, yüzyıl veya başka bir işaret gözetmemiştir. Mecmuamızda birbirine nazîre olarak yazılmış şiirler mevcuttur. Mecmuada Rahmî’nin *de bulun* redifli gazeline Necîb’in yazmış olduğu nazîre:

RAHMÎ

1. Hatt-ı dilber gibi zîr-i hum-ı kâkülde bulun
Giyeh-i tâze gibi sâye-i sünbülde bulun
2. Acılır gönca saña râz-ı nihânım söyler
Hemân ey bülbül-i şeydâ harem-i gülde bulun
3. Ölmeyem dirseñ eger çâk-ı hor-ı nâhun-ı âh
Hâri ko ey gül-i ter cânib-i bülbülde bulun
4. Tayy idersiñ giderek tediye-i hicrânı
Tâlib-i vuşlat iseñ râh-ı tevekkülde bulun
5. Sen ide mest-i mey-i câm-ı murâd eylerler
Raḥmiyâ pây-ı hum-ı bezm-i taḥammülde bulun⁴⁰

NAZİRE-İ NECİB

1. Şevk ile bülbüle dön zîr-i hum-ı mülde bulun
Var şürâhîde olan cilve-i kulculde bulun
2. Seni şallandırırım dirse nesîm-i âhım
Bir nefes sâyeñe ey serv temâyülde bulun
3. Çeşm-i hî âbide iken cyle ḥayâl ebrûsun

⁴⁰ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 141.

Sâhil-i vuşlata peyveste olur pülde bulun

4. Düşme dâm-ı emele çıkma hevâ-yı hırşa

Büm-ı vîrâne gibi genc-i tevekkülde bulun

5. Mâye-i sülle-m-i rif'atse hayâl-i dîdâr

Cümleden kaç' -ı nazar şahm-ı taḥammülde bulun⁴¹

Emînî'nin *Lû* redifli gazeline Sadra'zam İbrâhîm Pâşâ'nın yazmış olduğu nazîre:

EMİNÎ

1. Selâm-ı iltifâtın nâme-i lî'âhişde rağbetlü

Velî 'ünvân-ı vaşlîñ oldu 'izzetlü sa'âdetlü

2. Degül cânâ vefâdan bî-naşib olmak saña maḥşûş

Bulunmaz zümre-i ḥübân-ı 'âlemde ḥaḳîḳatlü

3. Cefâdan vâyemiz aldık esriñe sende inşâf it

N'ola bir kerre görsek lütfunu ölsek mürüvetlü

4. Ḥarâb eyler niyâm-ı ḥüsnüñi bir demde âgâh ol

Beni ağlatma seyl-i eşk olur gâyet de kuvvetlü

5. Baḳılmaz semt-i vaşla mâ'îl-i lütf-u kerem olmaz

Mey-i merd-efkeni vir sâḳiyâ olsun semâḫatlü

6. Getürdi ayağıma zâhid-i sâlûsi âḫir-kâr

'Aceb mi dense ger pîr-i ḥarâbâta kerâmetlü

7. Kazarken tîşe-i fikretle **Emînî** nev-zemîn bulduk

Nazîre söyleyiñ yârâna şatsaḳ n'ola kıymetlü⁴²

NAZİRE-İ ŞADRA'ZAM İBRÂHİM PÂŞÂ

1. Dilâ inşası **Emîn**'in feşâhatlü belâgatlü

Sözüm yok sözine ḥaḳḳâ nezâketlü metânetlü

2. Velî 'arz-ı hüner bunda bu ki beizer ki bir kimse

Sipeh pazarında incü virir ise ne kıymetlü

3. Nazîre kaydına heb şâ'irân-ı Erzenü'r-Rûmî

Düşürmüş şehrine **Emînî** hele şimdi ḳabâḫatlü⁴³

⁴¹ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 141-142.

⁴² Mahmut Başaran, a.g.e., s. 275-276.

⁴³ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 276.

Osmanlı Devleti padişahı III. Ahmed'e ait bir divan ya da akademik çalışma tespit edilememiş; ancak *Necib* mahlasıyla şiirler yazdığı bilinmektedir.⁴⁴ Mecmuaya göre de III. Ahmed'in *hususunda* redifli şiirine mecmuada sadece *Nazîre* olarak başlıklandırılan ve kim tarafından yazıldığı tespit edilemeyen bir nazîre:

AHMED HÂN-I ŞÂLİŞ

1. Nerm-i rencür-u ' aşka çeşm-i şūhuñ kaçd-i faşd itse
Efendim ğamze hâzır çekme ğam neşter huşuşunda⁴⁵

[LÂ-EDRÎ]

1. Hâyâlin dîdede beytütet itdikce gözüm nûrî
Aña eyler tekellûf bâliş ü pister huşuşunda⁴⁶

Nasîbî'nin *neyler* redifli şiirine mecmuada sadece *Nazîre* olarak başlıklandırılan ve kim tarafından yazıldığı tespit edilemeyen bir nazîre bulunmaktadır:

NAŞİBÎ

1. Bu demde bülbül-ü şîrîde efgân eylemez neyler
Çemende gönecalar çâk-i girîbân eylemez neyler
2. Niçün sâkî-i gülçehre turur kâşânede bilmem
Mey gülgün ile 'azm-i gülîstân eylemez neyler⁴⁷

[LÂ-EDRÎ]

1. Bağda mey içüb nâleler îñler neyler
Sesi çıkmaz 'acabâ bülbül uyur mı neyler
2. Güle güş itdi demez yoq yire bülbül îñler
Varağ-ı mihr-i vefâyı kim oqur kim dinler⁴⁸

Ayrıca soru-cevap şeklinde yazılmış şiirler mevcuttur. Bu şiirlerden biri Şeyhülislam Yahya Efendi'nin Nef'î için yazdığı şiirdir:

YAHYÂ EFENDİ BÎ-HAKK NEF'Î

1. Şimdi haylî sūhan-verân içre
Olamaz Nef'î gibi bir şâ'ir
Sözleri seb' a-i mu'allağadır

⁴⁴ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 37-38.

⁴⁵ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 284.

⁴⁶ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 284.

⁴⁷ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 321.

⁴⁸ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 321.

İmriü'l-Kays kendi bir kâfir⁴⁹

Nefî'nin Şeyhülislam Yahya Efendi'ye cevap olarak yazdığı şiir:

CEVÂB-İ NEF'Î

1. Bize kâfir demiş müftî efendi

Biz aña diyelüm şimdi müselmân

Rüz-ı mahşerde huzûr-u Haq'da

İkimizde çıkarır bil ki yalân⁵⁰

Sultân IV. Murâd'ın Şeyhülislam Yahya Efendi'ye soru olarak yazdığı şiir:

SU'ÂL-İ SULTÂN MURÂD

1. Niçün püs eyledüñ Yaḥyâ 'ayâna cephe-yi yârı⁵¹

Şeyhülislam Yahya Efendi'nin Sultân IV. Murâd'a cevap olarak yazdığı şiir:

CEVÂB-İ YAḤYÂ

1. Cünün el virdi billâh ki kırdım şîşe-i 'ârı⁵²

Sultân Bâyezîd'in kardeşi Cem Sultân'a soru olarak yazdığı şiir:

Sultân Bâyezîd Biraderi Fransaya Firâr Eyledikte İrsâl Eyledigi Kıt'a

[SULTÂN BÂYEZİD]

1. Hâcü'l-harameynem deyüben da'vâ kılarınsın

Bes salţanat-ı dehre begim bunca taleb ne

Çün rüz-ı ezel kısmet olunmuş bende devlet

Taḳdîre rızâ virmeyesin böyle sebeb ne⁵³

Cem Sultân'ın kardeşi Sultân Bâyezîd'e cevap olarak yazdığı şiir:

CEVÂB

[CEM SULTÂN]

1. Sen bister-i gülde yatasın şevk ile ḥandân

Cem hicr ile bâlîn idine ḥârı sebeb ne

⁵⁴

⁴⁹ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 259.

⁵⁰ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 259.

⁵¹ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 266.

⁵² Mahmut Başaran, a.g.e., s. 266.

⁵³ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 272.

⁵⁴ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 272.

Mecmuada mülemma' gazel örneği de bulunmaktadır. Bu gazel Hasan Sezâyî'ye aittir:

[HASAN SEZÂYÎ]

1. Olmuşuz mir 'ât-zât-ı kibriyâ
Kad-tecellâ zâtühü fi-zâtinâ
2. Baħır-ı vahdetden egerçi kaçreyüz
Kâne baħrun muzmerun fi ğalbinâ
3. Ğaħķıla Ğaħķı gören Ğaħķı bilür
Ğayru Ğaħķın lem yürâ fi kevnihâ
4. Küntü kenzün maħzarıyuz cümlemüz
Küllü şey'in râci'un fi aşlihâ
5. Aç gözün eyile nazar 'ayne'l-yakın
Fi'l-merâyâ ğayru vechin lâ-yürâ
6. Ğayrı yoğdur ğayra bakma ğayrı ko
Ey **Sezâyî** şâra Ğaħķan küllühâ⁵⁵

Mecmuada bir şaire ait şiirler arka arkaya yazıldığı gibi farklı sayfalarda farklı şairlere ait şiirlerin arasında yazıldığı da görülmüştür. Mecmuada Sabîh ve Hasan Sezâyî'ye ait olan şiirler birarada yazılmıştır. 14b, 15a/b, 16a sayfaları arasında bulunan şiirlerin tümünün Sabîh'e ait olduğu tespit edilmiştir. Bu şiirler Sabîh'in gazellerinden alınmış beyitlerden oluşan toplamda 36 şiirdir. Hasan Sezâyî'ye ait olan şiirler de 21b, 22a/b, 23a/b, 24a sayfalarında arka arkaya kaydedilmiş toplamda 11 şiirdir.

Mecmû'a-i Eş'âr'da bulunan 407 Türkçe şiirden 206 şiirin şairi hakkında ipucu verebilecek başlık veya mahlas beyti bulunurken 201 şiirin şairi hakkında ipucu verebilecek başlık veya mahlas beyti bulunmamaktadır. Divan, tezkire ve mecmua gibi eserlerin taranması sonucu 146 şiirin şairi tespit edilmiş, 261 şiirin şairi ise tespit edilememiştir.

Mecmuada gazel, matla, müfred, kıt'a, rubâ'î, târif, murabba', tahmîs, kasîde, müseddes, mesnevî, terkiib-i bend ve şarkı olmak üzere 13 farklı nazım şekli; na't, mu'ammâ, lugaz, ilahi ve ma'ni olmak üzere 5 farklı nazım türü kullanılmış toplamda 407 Türkçe şiir bulunmaktadır. Mecmuada bu nazım şekilleri ve türleriyle yazılan şiirlerin tamamının verilmediği, içinden bazı beyitlerin veya bentlerin seçildiği örnekler de bulunmaktadır. Bazı şiirlerde de mahlas beyti bulunmamaktadır. Bu nazım şekilleri ve türleri genellikle başlıkta

⁵⁵ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 217-218.

belirtilmiştir. Ancak bir nazım türü olan ilahi başlıkta belirtilmemiş olup ma‘ni Anonim Halk edebiyatı; ilahi ise Dinî – Tasavvufî Halk edebiyatı nazım türü olarak mecmuada dikkatleri üzerine çekmektedir.

Mecmuada 8 Farsça şiir bulunmaktadır. Bu 8 şiirden 7b sayfasında bulunan şiir “Rubâ‘î”⁵⁶, 8b sayfasında bulunan şiir “Ba‘del vefât-ı merhûm cübbesinde bulunmuştur”⁵⁷, 10a sayfasında bulunan şiir “Hazret-i Monlâ Celâleddîn-i Rûmî Kuddis-i Sîrrüh”⁵⁸, 14a sayfasında bulunan şiir “Târîh-i Diger”⁵⁹, 18b ve 24a sayfasında bulunan 2 şiir başlıksız⁶⁰, 24b ve 25b sayfasında bulunan 2 şiir de “Beyt”⁶¹ başlığıyla kaydedilmiştir. Ayrıca 26a sayfasında bulunan şiirin 3b dizesi⁶² Farsça yazılmıştır. Farsça şiirler mecmuada birbirini takip eder şekilde bulunmayıp Türkçe şiirlerin arasına yazılmıştır.

Mecmua, 1b sayfasında bulunan “Târîh-i Âl-i ‘Osmân” başlığıyla kaydedilen mesnevîyle başlamıştır.⁶³ 62 beyitlik bu mesnevîde dört beyitlik girişten sonra Osman Bey’den Sultân III. Selîm’e kadar 29 Osmanlı padişahı ikişer beyitle tanıtılmış, ilgili beyitlerin altında ise padişahların tahta çıkış yılları ve tahtta kaldıkları süreler bilgi olarak verilmiştir. Bu bilgilere baktığımızda mecmuanın 19.yy’ın başlarında yazılmış olabileceğini düşünmekteyiz. Genel olarak baktığımızda ise -tespit edebildiğimiz şairler içerisinde- en çok şiirin 17. ve 18. yüzyıllarda yaşamış -özellikle de 18. yüzyılda yaşamış- şairlere ait olduğunu görmekteyiz. Mecmuada bulunan mesnevîde yer alan Osmanlı padişahlarının tahta çıkışı ve tahtta bulunma süreleri tarih kaynaklarından edindiğimiz bilgiler ile aynı doğrultudadır. Ancak IV. Murâd’dan sonra tahta I. İbrâhîm geçmiştir. I. İbrâhîm’den sonra da 1648 yılında tahta çıkan padişah IV. Mehmed iken bu isim mecmuada IV. Murâd olarak verilmiştir⁶⁴.

Mürettib mecmuayı tertip ederken konu sınırlaması gözetmemiştir. Mecmuanın içinde beşeri aşkı anlatan şiirlere de ilahi aşkı anlatan şiirlere de rastlamaktayız. Mecmuada edebî bir dille yazılmış şiirler de argo bir üslupla yazılmış şiirler de mevcuttur.

⁵⁶ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 250-151.

⁵⁷ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 255.

⁵⁸ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 162-163.

⁵⁹ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 178.

⁶⁰ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 204 / 226-227.

⁶¹ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 229 / 234.

⁶² Mahmut Başaran, a.g.e., s. 237.

⁶³ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 131-138.

⁶⁴ Detaylı bilgi için bkz. <https://www.ttk.gov.tr/belgelerle-tarih/osmanli-padisahlari/> (ET. 17.07.2021). Ayrıca bkz.: <https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12575/49789/9766.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (ET. 17.07.2021).

Mecmuanın bazı yerlerinde yapılan yanlışlıklar ve genel olarak yazım özellikleri şu şekildedir⁶⁵:

1. Bazı noktalı harflerin yazım esnasında noktasız yazılması:

- “ha (خ)” harfinin noktasız yazılması: ḥazret حضرت (19/7a), ḥāne حانه (85/15b), ḥisseti حستی (88/16a).
- “ze (ز)” harfinin noktasız yazılması: pür-şüz پرشور (24/8a), bāzīçe (باریچه) (162/25a), bāzār بازار (214/30a), yazeyor یارهیور (324/37b), güzeldür کوردلر (331/39a), rāz راز (334/39b), uzatmayalum اوراتمیلم (396/46a), niyāz نیاز (407/47a).
- “şin (ش)” harfinin noktasız yazılması: ‘ışkıyla عسقله (12/5b), düşmiş دوشمش (23/8a), ‘aşk ile عسقله (137/22a).
- “dad (ض)” harfinin noktasız yazılması: ḥazret حضرت (19/7a).
- “kaf (ق)” harfinin noktasız yazılması: ‘aşk ile عسقله (137/22a).

2. Bazı birden fazla noktalı olup yazım esnasında tek noktalı yazılan kelimeler:

- “pe (پ)” harfinin tek noktalı yazılıp “be (ب)” okutması: pîrehenlenmiş بیرههنلنمش (314/36a), pula بوله (399/46b).
- “çe (چ)” harfinin tek noktalı yazılıp “cim (ج)” okutması: birkaç برقاچ (1/2b), çāh چاه (17/6b), per-çemde برجمده (417/48b).
- “je (ژ)” harfinin tek noktalı yazılıp “ze (ز)” okutması: pür-jeng بوزنگ (100/16b).

⁶⁵ Mahmut Başaran, a.g.e., s. 25-29.

3. Mecmuada bazı kelimelerin yanlış yazılması: fırsatda فرصتده (154/24b),

felâh an فلاخان **فلوخنه** (401/47a).

4. Bazı şiirlerde yapılan yanlışların üzerine çizilip düzelterek yazılması:

س
اولم

(40b).

یہ نجم کج سیدن اول غنہ جز دیکر اولر سیدن

(356/41b).

5. Bazı şiirlerde yapılan yanlışların düzelterek tekrar yazılması:

هنک تماشا ایله ای کلریغا در عتیله اولدی سله بیلر کویا عتله ایله

(18/7a).

سؤدا عظم اولم سن کلر تماشا قیلر قه سیاحتا کیمی ایله ادم اخر فرقه مو ایله کیمی

(19/7a).

بجوه صدقه نفس صوفی سئواری کون کلور خبریه وارمی قابرد ادم صبح

(35/10a).

نجم اقباله اولر بره فکده بر ضیا جم مقصودک میسر ایسوزن خلق نجم اقباله

(51/13a).

جهنمک بر سقا شه منتسب ره کما استانده بنو صه ایقون بر دم جد هدی

(53/13a).

صبح قن ایل ایدی دلم شکست و نهار فن لک طبع خبرس لیم کد انکفدر فکار

(60/14a).

اعلان نعه واجب اورب ذالک ابتدا اغازی رایج ایلدی ایجمله ابتدا نامه

(142/23a).

لبنی او پیره او سوخک زرد و سیریم عرقه
آخذ المذنبه بیلور قدر متاع صحیح ساخمو

(213/30a).

دوانتاس اینه فضا قلدیر
سوزم بویه کورید حقان اکلور مایلید
ولی عرض هیز بوند بوکم کوزم برکم
سببه بازارنه انجو و بیر ایسه نه قیقیلین

(272/33a).

هو راهله هود سیریا هند بولور نیش
دیفین بارا اشکله صفا بولوش کینلش
ایشتم کیدیکله عام جا اتم
ایشتم اولزمانم هم جفوب هم بیع
هنگلش

(314/36a).

کیی ازام غم اکلومسه بزم عالمده
دهان آجه فکدن اقلوب خیرت کوب
هوش قید میله هره دکلو بولسه آتاش
سؤز اتمیک تجر عالمک داسوب
اکلومسه
اسایش

(326/38a).

ملنمده هیثم مندر فضیلت و عرفان قرین باد
عرفان

(392/45a).

کل فامی
خارمن کل فامی کرم واریم
مجلسه جمعی حدیثه زاندر

(393/45b).

6. Bazı şiirlerde unutulup yazılmayan kelimenin sonradan bir kenara yazılması:

سورنیوب شلوه آرنه سفین اوله
کندمه نقار دینو بیل خوار زایل اوله
صقین

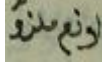
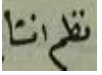
(36/10a).

7. Bazı kelimelerde şeddinin yanlış kullanılması:

دقرا

(198/27b).

8. Bazı kullanılması gereken atf vavların kullanılmaması:

ķil [ü] kâl (408/47b), lāzum [u] melzūm (78/15b), nazm [u] inšā
(393/45a).

9. Mecmuada mahlaslar konusunda iki tür hata yapılmıştır:

- 3 şiirde şair yanlış başlıklandırılmıştır.

Şair	Şiirin Ait Olduğu Başlık	Mecmuada Yazılan Başlık	Şiir Numarası / Varak Numarası
	Şahhâf Rüşdî	Şabâ	56/13b
	Nâbî	Şâ'ib	129/19b
	Hacı Bayram-ı Veli	Bahri	186/26b

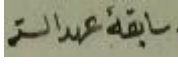
- 1 şiirin başlığında ve mahlas beytinde farklı isim/mahlas kullanılmıştır:

Başlıkta Kullanılan Mahlas	Mahlas Beytinde Kullanılan Mahlas	Şiir Numarası / Varak Numarası
Ġazel-i Nev'î	'Avnî	269/32b

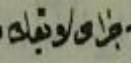
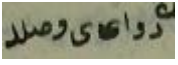
10. Mecmuada 1 şiirin şekli yanlış başlıklandırılmıştır.

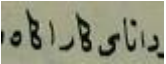
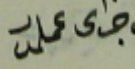
Şiirin Şekli	Mecmuada Kaydedilen Şekil	Şiir Numarası / Varak Numarası
Ġazel	Ġıt'â	340/40b

11. Mecmuda bazı kelime grupları arasında hemze-i izâfetin kullanıldığı gösterilmiştir:

sâbika-i 'ahd-i eleste (75/15b).

12. Mecmuda bazı kelime grupları arasında yâ-yi izâfetin kullanıldığı gösterilmiştir:

cezâ-yı lâyiķin (47/12a), devâ-yı vaşilla (74/15b), dâna-yı kâr-

âgâh (176/26a), cezâ-yı 'amelimdir (301/34b), muktezâ-yı vaķte (323/37b).

13. Mecmuada genel olarak zarf fiil *-Ip, -Up*, “b” li şekli ile yazılmıştır:

olub (1/3b), idüb (17/6b), urub (52/13a).

14. Mecmuada *et-* fiili genel olarak *it-* şekliyle yazılmıştır:

itdim (10/5a), itmezdin (15/6a), itme (17/6b), itdi (10/5a).

15. Mecmuada bazı çift ünsüzler şeddeli gösterilmiştir:

Zimmet (4/4a), himmet (6/4a), tebessümle (94/16a).

1.3. Mecmuada Yer Alan Şairler, Şairlerin Kullandıkları Nazım Şekilleri / Nazım Türleri ve Sayısı

Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Yazmaları Numara 5211'de kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr'da bulunan 407 Türkçe şiirden 146 şiirin mahlası ve şairinin kimliği tespit edilmiş, 95 şiirin şairinin mahlası tespit edilmiş ancak kimliği tespit edilememiş, 166 şiirin ise şairinin mahlası ve kimliği tespit edilememiştir.

Mecmuada gazel, matla', müfred, kıt'a, rubâ'î, târîh, murabba', tahmîs, kasîde, müseddes, mesnevî, terkîb-i bend ve şarkı 13 farklı nazım şekli; na't, mu'ammâ, lugaz, ilahi ve ma'ni olmak üzere 5 farklı nazım türü kullanılmış toplamda 407 Türkçe şiir bulunmaktadır. Mecmuada 170 gazel, 74 matla', 70 müfred, 31 rubâ'î, 29 kıt'a, 9 târîh, 4 murabba', 4 şarkı, 3 kasîde, 3 tahmîs, 2 mesnevî, 1 müseddes ve 1 terkîb-i bend nazım şekli yer almaktadır.

Nazım Şekilleri ve Sayısı				
■ Gazel	170			
■ Matla'	74			
■ Müfred	70			
■ Rubâ'î	31			
■ Kıt'a	29			
■ Târîh	9			
■ Murabba'	4			
■ Şarkı	4			
■ Tahmîs	3			
■ Kasîde	3			
■ Mesnevî	2			
■ Müseddes	1			
■ Terkîb-i Bend	1			

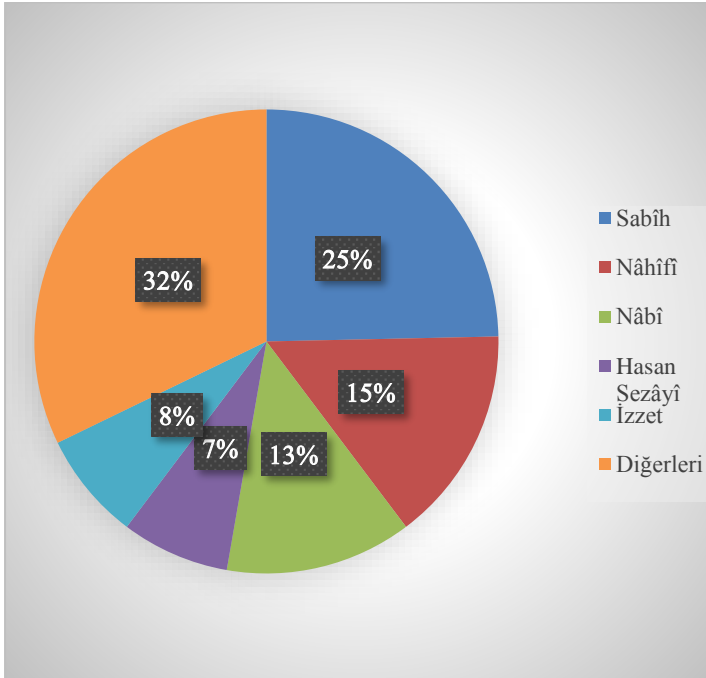
Şekil 1: Nazım Şekilleri ve Sayısı

Mecmuada 2 na't, 1 mu'ammâ, 1 lugaz, 1 ilahi ve 1 ma'ni nazım türü yer almaktadır.

Nazım Türleri ve Sayısı					
■ Na't	2				
■ Muamma	1				
■ Lugaz	1				
■ İlahi	1				
■ Mani	1				

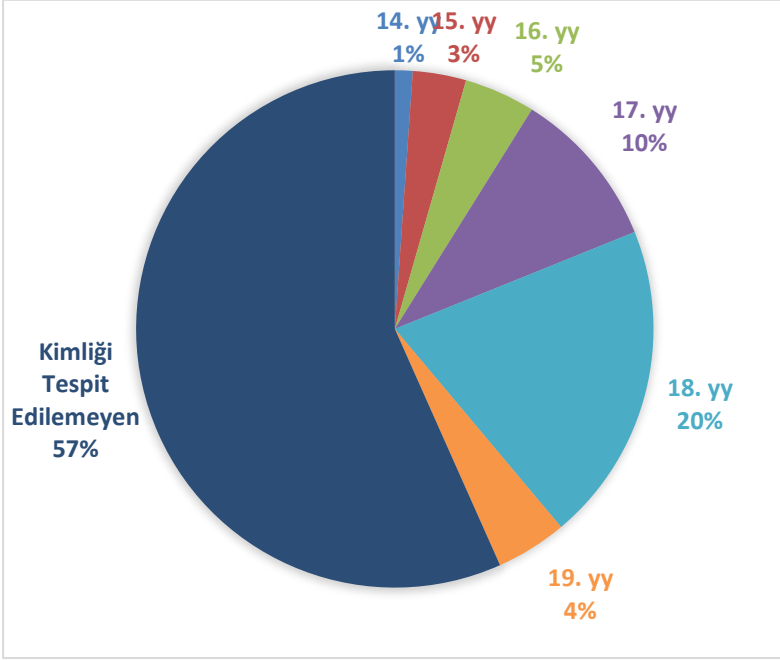
Şekil 2: Nazım Türleri ve Sayısı

Mecmû'a-i Eş'âr'da en çok şiirle yer alan -tespit edilen- şairler: (36) Sabîh, (22) Nâhîfî, (19) Nâbî, (11) Hasan Sezâyî, (11) 'İzzet'tir. Bu şairleri üçer şiirle, Koca Râgıb Pâşâ, Sâbit, Şeyhülislam Yahyâ Efendi ve İbrâhîm Tırsî; ikişer şiirle Hevâyî, Nâ'îlî, Sâmî, Seyyid Vehbî ve Sümbül-zâde Vehbî takip etmektedir. Ayrıca mecmuada Ahmed-i Dâ'î, Belîğ, Buhûrîzâde İtrî, Bursalı Rahmî, Cem Sultân, Dâniş, Feyzî, Hacı Bayram-ı Veli, Hâletî, Haşmet, Lisânî, Mantikî, Nef'î, Râmî Pâşâ, Sabrî, Sahnâf Rüşdî, Sâlim, Sırrî-i Üsküdarî, Sultân Bâyezîd, Şemseddin Sivâsî, Tıflî, Vâsıf, Yusuf Ziyâ Pâşâ, III. Ahmed ve IV. Murâd'ın da birer şiiri bulunmaktadır.

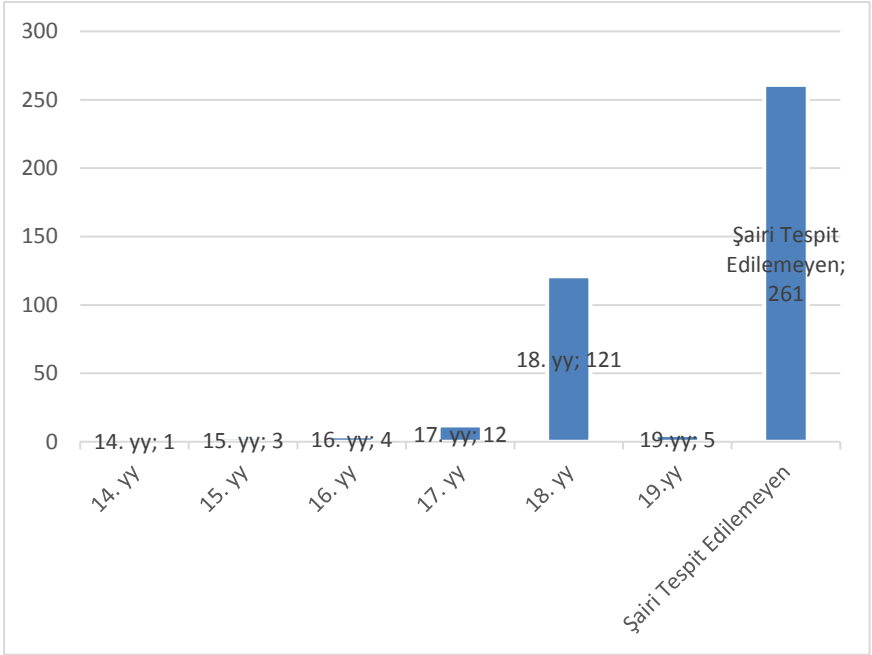
Şekil 3: En Fazla Şiiri Bulunan Şairler ve Şiir Sayıları

Mecmû'a-i Eş'âr'da 14–19. yüzyıl arasında eser veren 39 şairin kimliği tespit edilmiştir. Bu şairlerden 1'i 14. yy, 3'ü 15. yy, 4'ü 16. yy, 9'i 17. yy, 18'i 18.yy ve 4'ü de 19. yüzyılda yaşayan şairlerdendir. 51 şairin ise kimliği tespit edilememiştir.

Şekil 4: Mecmuada Yer Alan Şairlerin Yaşadığı Yüzyıllar

Mecmû'a-i Eş'âr'da yazıldığı yüzyılı tespit edebildiğimiz 146 şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerden 1'i 14. yy, 3'ü 15. yy, 4'ü 16. yy, 12'si 17. yy, 121'i 18.yy ve 5'i de 19. yüzyılda yazılmış, 262 şiirin ise şairi tespit edilememiştir.

Şekil 5: Mecmuada Yer Alan Şiirlerin Yüzyıllara Göre Dağılımı

Mecmuada bulunan şiirlerde mahlasları geçen ancak yapılan divan, divançe, tezkire, akademik çalışma vb. eserlerde kimliklerini tespit edemediğimiz diğer şairler de şunlardır: Ahmed Pâşâ, ‘Ârif, Bahrî, Bâyatî, Bedîhî, Behçet, Dürrî, Elvân, Emînî, Fasîh, Fasîhî, Fevzî-i Pîrî, Hâkî, Hâkim, Hanîf, Hüseyinî Seyyid Nûh, İbn-i Kemâl, İbrâhîm Pâşâ, Kemâl Pâşâ-zâde, Lütfî Efendi, Mâdih, Makâlî, Mensaf, Muhammed Çavuş, Muhammed Efendi, Mumcu-zâde Vehbî, Musaffâ, Münîf, Nâsîbî, Necîb, Nev’î, Nevres, ‘Osmân Muhammed, Ragıb, Rahmî, Râsîh, Re’îs, Rûhî, Sa’ib, Sa’id Efendi, Sürûrî, Şerîf, Şevkî, Tâ’ib, Tâlîbî, Vâsık, Vehbî, Yüsrî Efendi, Zâkirî, Zekî Efendi, Zîbâ.

Sıra Nr.	Şairin Mahlası	Nazım Şekli / Nazım Türü ve Sayısı
1	III. Aḫmed	1 müfred
2	Aḫmed-i Dâ‘î	1 gazel
3	Aḫmed Pâşâ	1 gazel
4	‘Ârif	1 kıt‘a

5	Baħrî	1 matla ^c
6	Bâyâtî	1 gazel, 1 rubâ ^c î
7	Bedîhî	1 gazel
8	Behçet	1 şarkı
9	Belîğ	1 gazel
10	Cem Sulţān	1 kıt ^c a
11	Dāniş	1 tahmîs
12	Dürri	1 şarkı
13	Elvān	1 gazel
14	Emînî	1 gazel
15	Faşîh	2 gazel, 1 matla ^c
16	Faşîhî	1 gazel
17	Fevzî-i Pîrî	1 gazel
18	Feyzî	1 gazel
19	Hacı Bayram-ı Veli	1 matla ^c
20	Ĥākî	5 rubâ ^c î
21	Ĥakim	3 gazel
22	Ĥâletî	1 kıt ^c a
23	Ĥanîf	1 kıt ^c a
24	Ĥaşmet	1 gazel
25	Hevâyî	1 gazel, 1 müseddes
26	Ĥüseynî Seyyid Nūh	1 şarkı
27	İtrî (Buhürizāde)	1 na ^c t

28	İbn-i Kemāl	2 gazel
29	İbrāhīm Pāşā	1 gazel
30	İzzet	8 gazel, 3 kit' a
31	Kemāl Pāşā	1 mesnevî
32	Kemāl Pāşā-zāde	1 gazel, 1 kit' a
33	Lisānî	1 gazel
34	Lütfî Efendi	1 gazel
35	Mādiḥ	1 matla' c
36	Maḳālî	1 gazel
37	Mantıḳî	1 gazel
38	Menşaf	1 gazel
39	Muḥammed Çavuş	1 kit' a
40	Muḥammed Efendi	1 kit' a
41	Muşaffā	1 gazel
42	Münîf	2 müfred, 1 kit' a
43	Nā' ilî	2 gazel
44	Nābî	18 gazel, 1 matla' c
45	Nāḫifî	4 gazel, 3 matla' c, 14 rubâ' î, 1 tahmîs
46	Nāşibî	1 gazel
47	Necîb	3 gazel
48	Nef' î	1 kit' a
49	Nev' î	2 gazel
50	Nevres	1 müfred
51	Osman Muḥammed	1 gazel

52	Râğīb (Koca Râğīb Pâşâ)	3 gazel
53	Raḥmî	2 gazel
54	Raḥmî (Bursalı)	1 gazel
55	Râmî Pâşâ	1 gazel
56	Râsiḥ	1 gazel
57	Re'îs	1 kıt'a
58	Rûhî	1 müfred
59	Şabîḥ	36 gazel
60	Şâbit	1 gazel, 2 rubâ'î
61	Şabri	1 gazel
62	Şaḥḥâf Rüşdî	1 gazel
63	Şâ'ib	2 gazel, 1 kasîde, 1 müfred
64	Sa'îd Efendi	20 gazel, 1 müfred
65	Sâlim (Mirzâ-zâde)	1 gazel
66	Sâmî (Arpaemîni-zâde Mustafa)	2 gazel
67	Sezâyi (Ḥasan)	7 gazel, 1 kasîde, 3 murabba'
68	Sırrî-i Üsküdarî	1 gazel
69	Sulṭân Bâyezîd (II.)	1 kıt'a
70	Sulṭân Murâd (IV.)	1 müfred
71	Surûrî	1 târiḥ
72	Şemseddin Sivâsî	1 ilahi
73	Şerîf	5 gazel

74	Şevkî	1 gazel
75	Ṭāʿib	1 matla ^ç
76	Ṭālibî	1 gazel
77	Ṭıflî	1 gazel
78	Ṭırsî (İbrâhîm)	3 gazel
79	Vâşîf (Enderunlu)	1 murabba ^ç
80	Vâşık	1 kıt ^ç a
81	Vehbî	1 kıt ^ç a
82	Vehbî (Mumcu-zâde)	1 matla ^ç
83	Vehbî (Seyyid)	1 târîh, 1 tahmîs
84	Vehbî (Sümbül-zâde)	1 gazel, 1 terkîb-i bend
85	Yaḥyâ (Şeyhülislam)	1 gazel, 1 müfred, 1 kıt ^ç a
86	Yûsuf Ziyâ Paşâ	1 gazel
87	Yüsri Efendi	1 gazel
88	Zâkirî	1 na ^ç t
89	Zekî Efendi	1 gazel
90	Zîbâ	1 müfred
	Lâ-Edrî	64 matla ^ç , 60 müfred, 12 kıt ^ç a, 9 rubâ ^ç i, 8 gazel, 7 târîh, 1 şarkı, 1 mu ^ç ammâ, 1 lugaz, 1 kasîde, 1 Mesnevî, 1 ma ^ç ni
	Farsça Şiir	8
	Toplam Şiir	415 (407 Türkçe, 8 Farsça) Gazel-170, Matla^ç-74, Müfred-70, Rubâ^ç-31, Kıt^ç a-29, Târîh-9, Murabba^ç-4, Şarkı-4, Kasîde-3, Tahmîs-3, Mesnevî-2, Müseddes-1, Terkîb-i Bend-1, Na^ç t-

		2, İlahi-1, Mu'ammâ-1, Lugaz-1, Ma'ni-1
--	--	--

Tablo 1: Mecmuada Yer Alan Şairler, Şairlerin Kullandıkları Nazım Şekilleri / Nazım Türleri ve Sayısı

1.4. Mecmuada Bulunan Şiirlerde Kullanılan Vezinler ve Sayısı

Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Yazmaları Numara 5211'de kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr'da 415 şiirin 407'si Türkçe, 8'i de Farsça şiirdir. Farsça şiirler vezin bakımından incelemeye tabi tutulmamıştır. 407 Türkçe şiir Ahreb, Cedîd, Hecez, Muzâri, Müctes, Recez, Remel olmak üzere 7 bahirle yazılmıştır. Bu bahirlerden en çok kullanılanı 187 şiirle Remel bahridir. Hecez 163 , Muzâri 32, Müctes 17, Cedîd 3, Recez 2, Ahreb 1 şiirde kullanılmıştır. Ayrıca 1 şiirde (3+4) 7'li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Sıra Nr.	Kullanılan Vezin	Sayı
1	Fe' ilâtün / Fe' ilâtün / Fe' ilâtün / Fe' ilün (Remel)	97
2	Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün (Hecez)	96
3	Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün (Remel)	78
4	Mef' ülü / Mefâ' ilü / Mefâ' ilü / Fe' ülün (Hecez)	61
5	Mef' ülü / Fâ' ilâtü / Mefâ' ilü / Fâ' ilün (Muzâri)	32
6	Mefâ' ilün / Fe' ilâtün / Mefâ' ilün / Fe' ilün (Müctes)	17
7	Fe' ilâtün / Fe' ilâtün / Fe' ilün (Remel)	7
8	Fâ' ilâtün / Fâ' ilâtün / Fâ' ilün (Remel)	5
9	Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Fe' ülün (Hecez)	4
10	Fe' ilâtün / Mefâ' ilün / Fe' ilün (Cedîd)	3
11	Mef' ülü / Mefâ' ilün / Mefâ' ilün / Fâ' (Ahreb)	1
12	Mef' ülü / Mefâ' ilün / Mef' ülü / Mefâ' ilün (Hecez)	1
13	Mef' ülü / Mefâ' ilün (Hecez)	1
14	Müfteilün / Müfteilün / Fâ' ilün (Recez)	1
15	Müstef' ilâtün / Müstef' ilâtün (Recez)	1
16	3+4=7'li Hece ölçüsü	1

Tablo 2: Mecmuada Bulunan Şiirlerde Kullanılan Vezinler ve Sayısı

SONUÇ

Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Yazmaları, Numara 5211'de kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr adlı şiir mecmuasını inceledik. Mecmû'a-i Eş'âr'ın 1a – 49a varakları arasında şairinin mahlasını ve kimliğini tespit edebildiğimiz 146 şiir, şairinin mahlasını ve kimliğini tespit edemediğimiz 166 şiir, şiirlerde geçen mahlaslardan şairinin mahlasını tespit edebildiğimiz ancak kimliğini tespit edemediğimiz 95 şiir olmak üzere toplamda 407 Türkçe şiir, 8 Farsça şiir ve kime/kimlere ait olduğunu tespit edemediğimiz 3 mensur metin bulunmaktadır.

Mecmuada gazel, matla', müfred, kıt'a, rubâ'î, târîh, murabba', tahmîs, kasîde, müseddes, mesnevî, terkîb-i bend ve şarkı olmak üzere 13 farklı nazım şekli; na't, mu'ammâ, lugaz, ilahi ve ma'ni olmak üzere 5 farklı nazım türü kullanılmış toplamda 407 Türkçe şiir bulunmaktadır. Mecmuada 170 gazel, 74 matla', 70 müfred, 31 rubâ'î, 29 kıt'a, 9 târîh, 4 murabba', 4 şarkı, 3 kasîde, 3 tahmîs, 2 mesnevî, 1 müseddes ve 1 terkîb-i bend olmak üzere 401 nazım şekli; 2 na't, 1 mu'ammâ, 1 lugaz, 1 ilahi ve 1 ma'ni olmak üzere 6 nazım türü yer almaktadır.

Mecmû'a-i Eş'âr'da 407 Türkçe şiir Ahreb, Cedîd, Hecez, Muzârî, Müctes, Recez, Remel olmak üzere 7 bahirle yazılmıştır. Bu bahirlerden en çok kullanılanı 187 şiirle Remel bahridir. Ayrıca Hecez 163, Muzârî 32, Müctes 17, Cedîd 3, Recez 2, Ahreb 1 şiirde kullanılmış, 1 şiirde de (3+4) 7'li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

Mecmuadaki şairlerini tespit edebildiğimiz şiirlerin 14. yy ve 19. yy arasında yaşayan şairlere ait olduğunu tespit ettik. Bu şairlerden 1'i 14. yy, 3'ü 15. yy, 4'ü 16. yy, 9'i 17. yy, 18'i 18.yy ve 4'ü de 19. yüzyılda yaşayan şairlerdendir.

Mecmû'a-i Eş'âr'da en çok şiirle yer alan şairler: (36) Sabîh, (22) Nâhîfî, (19) Nâbî, (11) Hasan Sezâyî, (11) 'İzzet'tir. Bu şairleri üçer şiirle, Koca Râgıb Pâşâ, Sâbit, Şeyhülislam Yahyâ Efendi ve İbrâhîm Tırsî; ikişer şiirle Hevâyî, Nâ'îlî, Sâmî, Seyyid Vehbî ve Sümbül-zâde Vehbî takip etmektedir. Ayrıca mecmuada Ahmed-i Dâ'î, Belîg, Bursalı Rahmî, Cem Sultân, Dâniş, Feyzî, Hacı Bayram-ı Veli, Hâletî, Haşmet, İtrî Buhûrîzâde, Lisânî, Mantukî, Nef'î, Râmî Pâşâ, Sabrî, Sahnâf Rüşdî, Sâlim, Sırrî-i Üsküdarî, Sultân Bâyezîd, Şemseddin Sivâsî, Tıflî, Vâsîf, Yusuf Ziyâ Pâşâ, III. Ahmed ve IV. Murâd'ın da birer şiiri bulunmaktadır.

Mecmuada bulunan şiirlerde mahlasları geçen ancak kimliklerini tespit edemediğimiz diğer şairler de şunlardır: Ahmed Pâşâ, 'Ârif, Bahrî, Bâyatî, Bedîhî, Behçet, Dürrî, Elvân, Emînî, Fasîh, Fasîhî, Fevzî-i Pîrî, Hâkî, Hâkim, Hanîf, Hüseyinî Seyyid Nûh, İbn-i Kemâl, İbrâhîm Pâşâ, Kemâl Pâşâ-zâde, Lütfî

Efendi, Mâdih, Makâlî, Mensaf, Muhammed Çavuş, Muhammed Efendi, Mumcu-zâde Vehbî, Musaffâ, Münîf, Nâsîbî, Necîb, Nev'î, Nevres, 'Osmân Muhammed, Ragîb, Rahmî, Râsih, Re'îs, Rûhî, Sa'ib, Sa'id Efendi, Surûrî, Şerîf, Şevkî, Tâ'ib, Tâlibî, Vâsik, Vehbî, Yüsrî Efendi, Zâkirî, Zekî Efendi, Zîbâ.

Mecmû'a-i Eş'âr'da bulunan şiirlerde vezin, kafiye, hatalı yazım, şairin ismini yanlış yazma gibi hatalar yapılmıştır. Bu hataları *Mecmuanın Muhteva, Dil ve Yazım Özellikleri* başlıklı kısmında belirttik.

Daha önce yüksek lisans tez çalışmasına konu olan Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Yazmaları, Numara 5211'de kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr adlı şiir mecmuasının tanıtımını yaptık.

KAYNAKÇA

- AKKUŞ, Metin, "Nef'î", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 32, İstanbul 2006, s. 523-523.
- AYDEMİR, Yaşar, Metin Neşrinde Mecmuaların Rolü ve Karşılaşılan Problemler, *Turkish Studies, Volume: 2/3*, Ankara 2007, s. 123-132.
- BAŞARAN, Mahmut, *Mecmû'a-i Eş'âr, Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Yazmaları, Numara 5211 (İnceleme - Karşılaştırmalı Metin)*, Karabük 2021.
- BAŞARAN, Mahmut, " *Mecmû'a-i Eş'âr* (Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi Bölümü, 5211)", *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, <http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/mecmu-a-i-es-ar-suleymaniye-kutuphanesi-haci-mahmud-efendi-bolumu-5211>. [Erişim Tarihi: 27 Temmuz 2022].
- BİLKAN, Ali Fuat, *Nâbî Divânı*, Akçağ Yay. c. 1-2, Ankara 2011.
- DEVELİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi Yay., Ankara 2013.
- DİKMEN, Hamit, "Seyyid Vehbî", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 37, İstanbul 2009, s. 74-75.
- DİKMEN, Hamit, *Seyyid Vehbî ve Divanının Karşılaştırmalı Metni*, Ankara 1991.
- DİRİÖZ, Meserret, *Eserlerine Göre Nâbî*, İstanbul 1994.
- DURMUŞ, İsmail, Transkripsiyon, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 41, İstanbul 2012, s. 306-308.
- EKİCİ, Hatice, *Sahhâf Rüşdî ve Divânı'nun Tenkitli Metni*, Balıkesir 2006.
- ERDOĞAN, Mustafa, *Bursalı Rahmî ve Divânı*, Ankara 2011. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55910.bursali-rahmi-divanipdf.pdf?0> (ET. 08.05.2021)
- ERSOYLU, Halil, " *Cem Sultan'ın Türkçe Divan'ı*", c. 1, Kervan Kitapçılık, İstanbul 1981.
- Gürbüz, Mehmet, Şiir Mecmualarının Kaynakları Üzerine, *Turkish Studies, Volume: 8/1*, s. 316

GÜRBÜZ, Mehmet, Şiir Mecmûaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII., Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, haz. Hatice Aynur, Müjgân Çakır, Hanife Koncu, Selim S. Kuru, Ali Emre Özyıldırım, Turkuaz Yay., İstanbul 2012.

İPEKTEN, Haluk, *Nef'i Hayatı – Eserleri – Sanatı Bazı Şiirlerinin Açıklamaları*, Akçağ Yay., Ankara 2012.

KARAHAN, Abdülkadir, “Nâbi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 32, İstanbul 2006, s. 258-260.

KAVRYK, Hasan, *Şeyhülislam Yahyâ Dîvânı*.

<https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/10655.seyhulislamyahyadivanihasankavrukpdf.pdf?0> (ET. 26.05.2021)

KAYA, Bayram Ali, “Yahyâ Efendi, Zekeriyâyâde”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 43, İstanbul 2013, s. 245-246.

KONUR, Himmet, “Sezâi-yi Gülşeni”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 37, İstanbul 2009, s. 79-81.

KÖKSAL, Mehmet Fatih, Metin Neşrinin Ana Esasları, *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, S. 31, Ankara 2012, s. 181.

KÖKSAL, Mehmet Fatih, Şiir Mecmualarının Önemi ve “Mecmuaların Sistematiği Tasnifi Projesi” (MESTAP), *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII., Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, haz. Hatice Aynur, Müjgân Çakır, Hanife Koncu, Selim S. Kuru, Ali Emre Özyıldırım, Turkuaz Yay., İstanbul 2012.

KUT, Günay, “Mecmua”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi (Devirler, İsimler, Eserler, Terimler)*, C. 6, Dergâh Yay., İstanbul 1986.

LEVEND, Ağâh Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, C. 1, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1988.

ÖZUYGUN, Ali Rıza, *Hasan Sezâyî'nin Hayatı, Edebi Kişiliği, Eserleri, Dîvânının Tenkitli Metni ve İncelenmesi*, c. 1, Erzurum 1999.

PALA, İskender, *Hoş Sadâ*, Kapı Yay., İstanbul 2013.

TİĞLİ, Fatih, “Rahmî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 34, İstanbul 2007, s. 421-422.

TURAN, Şerafettin, “Bayezid II”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, c. 5, İstanbul 1992, s. 234-238.

UZUN, Mustafa, “Mecmua”, *İslam Ansiklopedisi*, C. 28, TDV, Ankara 2003.

ÜNVER, İsmail, Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler, *Türkoloji Dergisi*, c. XI, S. I, İstanbul 1993, s.51 – 89.

YAVUZ, Kemal, Frengistan’da Ağlayan Bir Şair: Ölümünün 515. Yılında Cem Sultan, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, c. 40, 2009, s. 271-308 <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/157490> (ET. 25.05.2021)